

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

สัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ ซึ่งปรากฏอยู่ในร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ของประเทศไทย หมายถึง สัญญาซื้อขายสินค้าภายในประเทศที่คู่สัญญาเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ หรือ สัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศที่คู่สัญญามีสถานประกอบการตั้งอยู่ในดินแดนของประเทศต่างกัน จึงเห็นได้ว่าคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ต้องเป็นผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ หรือต้องมีสถานประกอบการอยู่คนละประเทศ จากลักษณะของสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์จะพบว่า ความห่างไกลกันโดยระยะทางของคู่สัญญาและปัจจัยในเชิงการค้าและพาณิชย์ของตัวคู่สัญญา มีผลทำให้การผิดสัญญาในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์มีความเป็นไปได้มากที่จะเกิดขึ้นก่อนครบกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญา เพราะในปัจจุบันทิศทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกมีพื้นฐานอยู่บนความไม่แน่นอน ย่อมส่งผลต่อสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ในแต่ละประเทศ จนอาจทำให้ผู้ประกอบกิจการค้าพาณิชย์ในฐานะคู่สัญญาไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาต่อไปได้โดยสิ้นเชิง หรือมีแนวโน้มเป็นไปได้มากกว่าจะไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญา ก่อนครบกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาเสียอีก

แม้การผิดสัญญาในกรณีทั่วไปจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระหนี้แล้ว แต่การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (Anticipatory Breach) เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญา กล่าวคือ Anticipatory Breach อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้อันเกิดจากการคาดการณ์โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งว่าจะเกิดการผิดสัญญาขึ้นในอนาคต อีกทั้งการคาดการณ์ดังกล่าวเกิดได้ทั้งจากการบอกกล่าว หรือพฤติการณ์ หรือการกระทำโดยคู่สัญญาอีกฝ่าย ว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาต่อไปได้

ดังนั้น หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งแสดงออกโดยชัดเจนว่าจะไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามสัญญา ตั้งแต่ก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายซึ่งยังต้องเตรียมพร้อมที่จะผูกพันเพื่อชำระหนี้ตามสัญญาต่อไปแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นจึงควรปลดเปลื้อง

การชำระหนี้ให้แก่คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายด้วย แม้ในขณะที่ปลดเปลื้องนั้นจะยังไม่ถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาก็ตาม ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองและป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่คู่สัญญาฝ่ายที่เตรียมพร้อมจะชำระหนี้ตามสัญญา

เมื่อเกิด Anticipatory Breach ขึ้นก่อนครบกำหนดเวลาชำระหนี้ คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายควรมีสติใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อป้องกันและแก้ไขมิให้เกิดความเสียหายขึ้นจริงได้ ทั้งนี้มาตรการทางกฎหมายที่สามารถปรับใช้กับ Anticipatory Breach ได้สามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ประการ ได้แก่ (1) การปรับใช้หลักการผิดสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (2) การปรับใช้หลักเกณฑ์การผิดสัญญาที่อาจคาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

6.1.1 การปรับใช้หลักเกณฑ์การผิดสัญญา

หลักการไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถนำมาปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขมิให้คู่สัญญาได้รับความเสียหาย ในกรณีที่เกิด Anticipatory Breach ขึ้นก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ได้ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีดังต่อไปนี้

6.1.1.1 โดยข้อสัญญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 เปิดช่องให้คู่สัญญาที่มีสิทธิและเสรีภาพในการกำหนดข้อสัญญาเกี่ยวกับพฤติการณ์ที่คาดหมายได้ว่าจะเกิดการผิดสัญญาในอนาคต รวมถึงความรับผิดอันเป็นผลมาจากพฤติการณ์เช่นนั้นไว้โดยตรงในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ได้ ทั้งนี้ ข้อสัญญาดังกล่าวไม่ขัดต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายและสามารถบังคับได้ในระหว่างคู่สัญญาด้วยตนเอง

6.1.1.2 โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เมื่อพิจารณาทบทวนบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วพบว่า สามารถนำมาปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขมิให้คู่สัญญาได้รับความเสียหาย ในกรณีที่เกิด Anticipatory Breach

ขึ้นก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ได้เฉพาะบางกรณีเท่านั้น โดยแบ่งแยกพิจารณาออกได้เป็น 5 กรณี ดังต่อไปนี้

(ก) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5

ในสถานการณ์ที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีพฤติการณ์ที่คาดหมายได้ว่าจะเกิดการผิดสัญญาขึ้นในอนาคต คู่สัญญาอีกฝ่ายย่อมตกเป็นฝ่ายเสียหายเปรียบเพราะอาจได้รับความเสียหายจากพฤติการณ์เช่นว่านั้น เช่นนี้ศาลย่อมมีอำนาจยก “หลักสุจริต” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 ขึ้นเอง เพื่อให้ดุลพินิจพิจารณาถึงพฤติการณ์ของคู่สัญญาฝ่ายที่มีความเป็นไปได้ว่าจะกระทำผิดสัญญาในอนาคต โดยถือว่าพฤติการณ์ดังกล่าวไม่เป็นไปตามมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติของคู่สัญญาที่มีต่อกันอย่างซื่อสัตย์และไว้วางใจต่อกัน และเป็นการขัดต่อหลักสุจริตซึ่งกำหนดให้คู่สัญญาจำต้องผูกพันเพื่อชำระหนี้ตามสัญญาต่อกันโดยสุจริต ศาลย่อมมีอำนาจยกหลักสุจริตขึ้นวินิจฉัยเพื่อให้คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายหลุดพ้นจากการปฏิบัติการชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดเวลาตามสัญญาได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้คู่สัญญาฝ่ายนั้นได้รับความเสียหายอันจะเกิดขึ้นจริงเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว¹

แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติมีความเป็นไปได้น้อยที่ศาลจะมีโอกาสยกหลักสุจริตขึ้นเพื่อให้ดุลพินิจวินิจฉัย เนื่องจากกรณีที่ยังไม่ถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายย่อมไม่สามารถอ้างว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายผิดสัญญา กรณีเช่นนี้ยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นการได้แย่งสิทธิของคู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหาย คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายจึงยังไม่มีอำนาจฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ดังนั้นคู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายจึงยังไม่สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาล ศาลย่อมไม่มีโอกาสยกหลักสุจริตขึ้นเพื่อให้ดุลพินิจวินิจฉัยคดี

(ข) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 219

¹ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 14 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2542), หน้า 104-107

ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ เมื่อคู่สัญญาตกลงกำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาไว้เฉพาะเจาะจงแล้ว เช่นนี้สัญญาย่อมมีวัตถุประสงค์เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หากปรากฏว่าทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามสัญญาสูญหาย บุกสลาย หรือถูกทำลายด้วยประการใดๆ ก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญา และการสูญหาย บุกสลาย หรือถูกทำลายเกิดขึ้นโดยไม่ใช้ความผิด (Fault) ของผู้ขายแล้ว กรณีเช่นนี้ย่อมส่งผลให้ผู้ขายหลุดพ้นจากการชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินตามสัญญา แต่ผู้ซื้อยังคงมีหน้าที่ต้องชำระราคาทรัพย์สินตามสัญญาอยู่เช่นเดิม แม้จะยังไม่ถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ก็ตาม ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 219

จึงกล่าวได้ว่า พฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยโดยมิใช่ความผิดของลูกหนี้ ตามมาตรา 219 มิใช่พฤติการณ์ที่นำไปสู่การเกิด Anticipatory Breach เนื่องจากทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามสัญญาสูญหาย บุกสลาย หรือถูกทำลายด้วยประการใดๆ โดยมิใช่ความผิด (Fault) ของผู้ขาย

(ค) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 218

ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ เมื่อคู่สัญญาตกลงกำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาไว้เฉพาะเจาะจงแล้ว หากปรากฏว่าทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามสัญญาสูญหาย บุกสลาย หรือถูกทำลายด้วยประการใดๆ ก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญา และการสูญหาย บุกสลาย หรือถูกทำลายเกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ขาย พฤติการณ์เช่นนี้ย่อมนำไปสู่การเกิด Anticipatory Breach และส่งผลให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งได้

จึงกล่าวได้ว่า พฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยโดยความผิดของลูกหนี้ซึ่งเกิดขึ้นก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญา ถือได้ว่าเป็นพฤติการณ์ที่นำไปสู่การเกิด Anticipatory Breach อย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน คู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อซึ่งเป็นเจ้านี้ย่อมไม่ต้องรอให้ครบกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญา แต่สามารถยกบทบัญญัติมาตราดังกล่าวขึ้น เพื่อเรียกให้คู่สัญญาฝ่ายผู้ขายรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งได้ทันที

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4844/2545 เมื่อสินค้าที่ต้องส่งมอบตามสัญญาสูญหายไปโดยพฤติการณ์ที่จำเลยต้องรับผิดชอบ อันเป็นเหตุให้จำเลยไม่สามารถส่งมอบสินค้าให้แก่โจทก์

เมื่อถึงกำหนดเวลาตามสัญญาซื้อขายได้ จำเลยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ตามราคาของสินค้าพร้อมด้วยดอกเบี้ยนับแต่วันที่สินค้านั้นสูญหายไป

อย่างไรก็ตาม หากสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ยังไม่ได้กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้ตามสัญญาไว้เป็นที่เฉพาะเจาะจง แม้การชำระหนี้ตามสัญญาจะตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ เจ้าหนี้ก็ไม่อาจยกบัญญัติมาตรา 218 ขึ้นกล่าวอ้างเพื่อให้ลูกหนี้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 218 สามารถปรับใช้ได้เฉพาะกับสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ที่กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุตามสัญญาไว้เฉพาะเจาะจงแล้วเท่านั้น

(ง) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 468

หากสัญญาสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้ตามสัญญาไว้เฉพาะเจาะจงแล้ว และไม่มีกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ซื้อชำระราคา ผู้ขายสามารถยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้จนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาทรัพย์สินนั้น

เมื่อผู้ขายใช้สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินตามมาตรา 468 แล้ว ผู้ขายซึ่งยึดหน่วงทรัพย์สินตามมาตรา 468 ไร้มีสิทธิเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาได้ ถ้าผู้ซื้อไม่ชำระราคาตามที่ผู้ขายเรียกร้องยอมถือได้ว่าผู้ซื้อตกเป็นผู้ผิดนัดและส่งผลให้ผู้ขายมีสิทธิบังคับชำระหนี้ด้วยตนเอง (autotutela) ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 470

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 468 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว จะพบว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่สามารถปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อได้ หากสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ไม่มีกำหนดเวลาส่งมอบสินค้าและผู้ขายไม่ส่งมอบสินค้าตามสัญญา ผู้ซื้อไม่สามารถกล่าวอ้างบทบัญญัติมาตรา 468 เพื่อยึดหน่วงราคาสินค้าไว้ได้

นอกจากนี้ หากคู่สัญญาไม่ได้กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้ตามสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ไว้เป็นที่เฉพาะเจาะจงแล้ว แม้คู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อจะไม่ชำระราคาสินค้าตามสัญญา คู่สัญญาฝ่ายผู้ขายก็ไม่สามารถยึดหน่วงตัวสินค้าไว้ได้ตามมาตรา 468 เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 468 สามารถปรับใช้ได้เฉพาะกับสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ที่กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุตามสัญญาไว้เฉพาะเจาะจงแล้วเท่านั้น

(จ) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 469

หากสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้ตามสัญญาไว้ เฉพาะเจาะจงและมีกำหนดเวลาชำระหนี้แน่นอน หากปรากฏว่าผู้ซื้อตกเป็นบุคคลล้มละลายก่อน ถึงกำหนดเวลาส่งมอบสินค้าตามสัญญาหรือในเวลาที่เขาทำสัญญาซื้อขาย แต่ผู้ขายมิได้รู้ถึงการ ดังกล่าว หรือผู้ซื้อกระทำให้หลักทรัพย์สินที่ให้ไว้เพื่อประกันการใช้นั้นเสื่อมเสียหรือลดน้อยลง ผู้ขายสามารถยึดหน่วงทรัพย์สินที่ต้องส่งมอบตามสัญญาซื้อขายไว้ได้จนกว่าผู้ซื้อจะหาประกันที่ สมควรมาให้ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 469 และหากผู้ขายเรียกให้ผู้ซื้อ ชำระราคาสินค้าตามสัญญาแล้วแต่ผู้ซื้อไม่ยอมชำระราคา ผู้ขายมีสิทธิบังคับชำระหนี้ด้วยตนเอง ได้ ตามมาตรา 470

นอกจากนี้ กรณีผู้ซื้อทำให้หลักประกันลดน้อยถอยลง ผู้ซื้อย่อมไม่สามารถถือเอา ประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลาในการชำระหนี้ต่อไปได้ และส่งผลให้หนี้ชำระราคาของผู้ซื้อถึงกำหนด ชำระในทันทีตามมาตรา 193(3)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 469 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์แล้ว จะพบว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่สามารถปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิด ขึ้นกับคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อได้ หากสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์มีกำหนดเวลาส่งมอบสินค้าไว้แน่นอนแล้ว และผู้ขายตกเป็นบุคคลล้มละลายหรือทำให้หลักประกันลดน้อยถอยลง ผู้ซื้อไม่ สามารถกล่าวอ้างบทบัญญัติมาตรา 468 เพื่อยึดหน่วงราคาสินค้าไว้ได้

นอกจากนี้ หากคู่สัญญาไม่ได้กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้ตามสัญญาซื้อขาย สินค้าทางพาณิชย์ไว้เป็นที่เฉพาะเจาะจงแล้ว แม้คู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อตกเป็นบุคคลล้มละลายหรือทำ ให้หลักประกันลดน้อยถอยลง คู่สัญญาฝ่ายผู้ขายก็ไม่สามารถยึดหน่วงตัวสินค้าไว้ได้ตามมาตรา 469 เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 469 สามารถปรับใช้ได้เฉพาะกับสัญญาซื้อขายสินค้าทาง พณิชย์ที่กำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุตามสัญญาไว้เฉพาะเจาะจงแล้วเท่านั้น

6.1.2 การปรับใช้หลักเกณฑ์การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

การปรับใช้หลักเกณฑ์การไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ข้างต้นไม่ สามารถแก้ไขปัญหาในบางสถานการณ์ได้ ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ กล่าวคือ หาก

เกิดสถานการณ์ที่ไม่เข้าเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะปรับใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้นตามข้อ (ก) – (จ) คู่สัญญาฝ่ายที่คาดว่าจะเกิด Anticipatory Breach ย่อมต้องรอให้ถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาเสียก่อนจึงจะสามารถใช้มาตรการทางกฎหมายได้ จึงกล่าวได้ว่าหลักเกณฑ์การผิดสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่สามารถนำมาปรับใช้กับ Anticipatory Breach ได้ครอบคลุมทุกกรณี กรณีเช่นนี้ย่อมส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่คาดว่าจะเกิด Anticipatory Breach ไม่สามารถป้องกันและแก้ไขตนเองจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันกาล

6.2 ข้อเสนอแนะ

6.2.1 ควรทำให้หลัก Anticipatory Breach ที่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมาย

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การผิดสัญญาที่อาจคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (Anticipatory Breach) ที่ปรากฏในอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ แนวบรรทัดฐานของศาลอังกฤษ Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... ของประเทศไทยไปแล้วข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรนำหลัก Anticipatory Breach มาใช้ในระบบกฎหมายไทย โดยวิธีการทำให้หลัก Anticipatory Breach ที่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมาย

ในปัจจุบันมีการยกร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... โดยคณะอนุกรรมการดำเนินการจัดทำข้อเสนอการแยกคดีพาณิชย์ออกจากคดีแพ่ง ซึ่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีหลัก Anticipatory Breach ในมาตรา 15 และมาตรา 16 เพื่อใช้บังคับกับสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ ดังนั้นการนำร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... เข้าสู่กระบวนการทางนิติบัญญัติย่อมสามารถทำให้ร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายโดยเร็ว ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจในประเทศไทยและนักลงทุนต่างประเทศที่เข้าทำสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ได้รับความคุ้มครองและป้องกันมิให้เกิดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการผิดสัญญาในอนาคต

อย่างไรก็ตาม มีปัญหาที่ต้องวิเคราะห์ว่าหากร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... มีผลบังคับใช้จริง หลัก Anticipatory Breach ซึ่งขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานว่าด้วยการไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะมีผลไปล้มล้างหลักการไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่ ในประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าหลัก Anticipatory Breach มีสถานะเป็น “กฎหมายที่เป็นบทยกเว้น” (jus singulare) กล่าวคือ การตีความหลัก Anticipatory Breach ต้องกระทำอย่างเคร่งครัดและจำกัดเพื่อปรับใช้กับกรณีใดกรณีหนึ่งที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเท่านั้น ดังนั้นการปรับใช้หลัก Anticipatory Breach ย่อมไม่มีผลไปล้มล้างหลักการไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีอยู่เดิมในฐานะ “บทกฎหมายหลัก” (jus commune) แต่อย่างใด²

6.2.2 รายละเอียดเกี่ยวกับหลัก Anticipatory Breach ที่ควรบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ...

หากร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... มีผลบังคับใช้จริง ผู้เขียนมีความเห็นว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับ Anticipatory Breach ที่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ... ควรมียละเอียดซึ่งสามารถแบ่งแยกพิจารณาได้ 5 ประการดังต่อไปนี้

(ก) นิยามของคำว่า “การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต” (Anticipatory Breach)

“การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต” (Anticipatory Breach) หมายถึง กรณีที่สามารถยืนยันได้โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งว่า คู่สัญญาฝ่ายตรงข้ามจะไม่ชำระหนี้ที่กำลังจะถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ในอนาคต การยืนยันเช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งหรือมีพฤติการณ์อย่างใด อันแสดงให้เห็นว่าจะไม่ชำระหนี้ที่จะถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ ในอนาคต

(ข) เหตุที่ก่อให้เกิดการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

² สมยศ เชื้อไทย, ความรู้กฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), หน้า 127-128

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีเหตุที่ก่อให้เกิดการผิดสัญญาแตกต่างกัน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ ที่มีกำหนดเวลาชำระหนึ่งงวดเดียว

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ที่มีกำหนดเวลาชำระหนึ่งงวดเดียว แบ่งแยกออกได้เป็น 2 กรณี ได้แก่

(1.1) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีทั่วไป

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตในกรณีทั่วไป จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ

(1) ก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ และ

(2) ปรากฏอย่างชัดเจนว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ชำระหนี้ อันเป็นผลมาจากความบกพร่องเกี่ยวกับ

(2.1) ความสามารถในการชำระหนี้ หรือความน่าเชื่อถือในสถานะทางการเงิน หรือ

(2.2) ความบกพร่องเกี่ยวกับการเตรียมการเพื่อชำระหนี้ตามสัญญา หรือการชำระหนี้ตามสัญญา

(1.2) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีการผิดสัญญาในสาระสำคัญ

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีการผิดสัญญาในสาระสำคัญ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ

(1) ก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต และ

(2) การผิดสัญญาเช่นนั้น มีลักษณะเป็นการผิดสัญญาในสาระสำคัญ

(2) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ ที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้เป็นงวด

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้เป็นงวด จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ

- (1) ในกรณีสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ที่มีเงื่อนไขการชำระหนี้เป็นงวด หากเกิดการผิดสัญญาในงวดใดงวดหนึ่งของสัญญา หรือ
- (2) การผิดสัญญาในงวดใดงวดหนึ่งของสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ แสดงให้เห็นว่าจะเกิดการผิดสัญญาในงวดถัดไปด้วย หรือ
- (3) การผิดสัญญาในงวดใดงวดหนึ่งของสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ ทำให้การชำระหนี้ในงวดก่อนหน้าและในงวดถัดไปเป็นอันไร้ประโยชน์

(ค) ผลอันเกิดจากการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีผลอันเกิดจากการผิดสัญญาแตกต่างกัน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ ที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้งวดเดียว

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้งวดเดียว แบ่งแยกออกได้เป็น 2 กรณี ได้แก่

(1.1) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีทั่วไป

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีทั่วไป ก่อให้เกิดผล ดังนี้

- (1) คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายมีสิทธิระงับการชำระหนี้ของตนไว้ชั่วคราวได้
- (2) คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายต้องบอกกล่าวล่วงหน้าไปยังคู่สัญญาอีกฝ่าย โดยไม่ชักช้าก่อนที่จะใช้สิทธิระงับการชำระหนี้

(3) หากคู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาได้ให้หลักประกันอย่างเพียงพอ ให้ถือว่าสิทธิในการระงับการชำระหนี้ระงับสิ้นลง

(1.2) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีการผิดสัญญาในสาระสำคัญ

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีการผิดสัญญาในสาระสำคัญ ก่อให้เกิดผลดังนี้

- (1) คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้
- (2) คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายต้องบอกกล่าวล่วงหน้าไปยังคู่สัญญาอีกฝ่าย โดยไม่ชักช้าก่อนที่จะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา
- (3) หากคู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาได้ให้หลักประกันอย่างเพียงพอ ให้ถือว่าสิทธิบอกเลิกสัญญาจะระงับสิ้นลง

(2) การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้เป็นงวด

การผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในสัญญาที่มีกำหนดเวลาชำระหนี้เป็นงวด ก่อให้เกิดผลดังนี้

- (1) คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาในงวดที่เกิดการผิดสัญญาได้
- (2) คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาในงวดถัดไปได้
- (3) คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ทุกงวด

6.2.3 สิ่งที่ต้องคำนึงเกี่ยวกับหลัก Anticipatory Breach ในร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายสินค้าทางพาณิชย์ พ.ศ. ...

- (ก) วิธีการปรับใช้หลักการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

กรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายมีพฤติการณ์ที่อาจนำไปสู่การผิดสัญญาในอนาคตโดยไม่มีมูลความจริง ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับความเสียหาย กรณีเช่นนี้ถือว่าการคาดหมายว่าจะเกิดการผิดสัญญาในอนาคตไม่มีมูลความจริง คู่สัญญาฝ่ายที่คาดหมายว่าจะเกิดการผิดสัญญาย่อมไม่มีสิทธิใช้มาตรการทางกฎหมาย

ดังนั้น หากคู่สัญญาฝ่ายใดต้องการยกมาตรการทางกฎหมายขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขความเสียหายอันเกิดจาก Anticipatory Breach คู่สัญญาฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าการคาดหมายว่าจะเกิดการผิดสัญญาขึ้นในอนาคตมีมูลอยู่จริง มิฉะนั้นคู่สัญญาจะไม่มีสิทธิใช้มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับ Anticipatory Breach

(๗) ข้อสังเกตของหลักการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

คู่สัญญาฝ่ายที่อาจได้รับความเสียหายสามารถยกบทบัญญัติเกี่ยวกับการผิดสัญญาที่คาดหมายได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตขึ้นกล่าวอ้างได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะโอนไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายแล้วหรือไม่